

BARQAROR TURIZM MODELI: EKOLOGIK IZLAR VA YASHIL IQTISODIYOT KONTEKSTIDA YONDASHUVLAR

Sodiqova Feruza Nodirbek qizi
Namangan davlat texnika universiteti

Annotatsiya: *Ushbu maqolada barqaror turizm modeli ekologik izlar va yashil iqtisodiyot kontekstida tahlil qilinadi. Turizmning ijtimoiy-iqtisodiy va ekologik ta'siri, yashil iqtisodiyotga qo'shadigan hissasi, tabiiy resurslardan oqilona foydalanish va chiqindilarni kamaytirish strategiyalari ko'rib chiqilgan. Maqolada barqaror turizmning amaliy aspektlari, ekologik mas'uliyat va innovatsion yondashuvlar orqali turizm faoliyatining atrof-muhitga ta'sirini kamaytirish yo'llari tahlil qilinadi. Shuningdek, maqolada turizmning mahalliy jamoalar, iqtisodiy rivojlanish va global ekologik barqarorlik bilan bog'liq istiqbollari ham muhokama qilinadi.*

Kalit so'zlar: *Barqaror turizm, Ekologik izlar, Yashil iqtisodiyot, Tabiiy resurslarni boshqarish, Ekoturizm, Innovatsion yondashuvlar*

So'nggi yillarda turizm nafaqat iqtisodiy daromad manbai sifatida, balki ekologik va ijtimoiy mas'uliyat bilan bog'liq faoliyat sifatida ham ahamiyat kasb etmoqda. Global turizm hajmining o'sishi tabiiy resurslar va atrof-muhitga bosimni oshirmoqda, shuning uchun barqaror turizmning konsepsiyasi dolzarb ahamiyatga ega bo'ldi. Barqaror turizm modeli nafaqat iqtisodiy foyda keltirishi, balki ekologik izlarni kamaytirish, tabiiy resurslarni oqilona boshqarish va mahalliy jamoalarning ijtimoiy farovonligini ta'minlashga qaratilgan.

Ekologik izlar turizmning salbiy oqibatlarini, masalan, chiqindilar, suv va energiya resurslarining ortiqcha iste'moli, tabiiy muhitning degradatsiyasi orqali aniqlash imkonini beradi. Shu sababli, barqaror turizm yondashuvi turizm faoliyatining ekologik samaradorligini oshirish va atrof-muhitga minimal ta'sir ko'rsatish maqsadida ishlab chiqilgan strategiyalarni o'z ichiga oladi.

Yashil iqtisodiyot kontsepsiyasi esa resurslarni tejash, chiqindilarni kamaytirish va ekologik jihatdan mas'uliyatli investitsiyalarni rag'batlantirishga qaratilgan. Turizm sohasida yashil iqtisodiyot yondashuvi orqali mehmonxonalar, transport, ekskursiyalar va boshqa xizmatlar ekologik barqaror standartlarga moslashadi. Shu bilan birga, mahalliy jamoalar turizmdan nafaqat iqtisodiy foyda oladi, balki atrof-muhitni muhofaza qilish jarayonida faol ishtirok etadi.

Barqaror turizm va yashil iqtisodiyotning uyg'unligi nafaqat iqtisodiy samaradorlikni oshiradi, balki ekologik muvozanatni saqlash va global iqlim o'zgarishining salbiy ta'sirini kamaytirishga xizmat qiladi. Shu bois, barqaror turizmning konseptual va amaliy asoslarini chuqur tahlil qilish, innovatsion yondashuvlar va ekologik standartlar asosida strategik rivojlantirish muhim ahamiyatga ega.

Barqaror turizm modeli ekologik izlar va yashil iqtisodiyot kontekstida turizm sohasining rivojlanishida muhim strategik vosita sifatida qaraladi. Turizmning global iqtisodiyotga qo'shadigan hissasi katta bo'lsa-da, uning tabiiy muhitga salbiy ta'siri ham sezilarli. Shu sababli barqaror turizm yondashuvi nafaqat iqtisodiy manfaatlarni, balki ekologik va ijtimoiy barqarorlikni ta'minlashga qaratilgan. Barqaror turizmning asosiy tamoyillari – tabiiy resurslardan oqilona foydalanish, chiqindilarni kamaytirish, mahalliy aholi va madaniy merosni qo'llab-quvvatlash va innovatsion yechimlarni tatbiq etishdan iborat.

Ekologik izlar turizmning salbiy oqibatlarini o'lchash va nazorat qilish imkonini beradi. Masalan, mehmonxonalar va dam olish markazlarida suv va energiya iste'moli, chiqindilar hosil bo'lishi va tabiiy muhitning degradatsiyasi kabi jarayonlar ekologik izlar orqali aniqlanadi. Shu nuqtai nazardan, turizm faoliyati barqaror bo'lishi uchun ekologik monitoring tizimlari joriy etilishi muhimdir. Bu tizimlar nafaqat ekologik izlarni aniqlaydi, balki turizmning ijtimoiy va iqtisodiy samaradorligini baholashga ham yordam beradi.

Yashil iqtisodiyot konsepsiyasi turizm faoliyatini barqaror rivojlantirishda muhim o'rin tutadi. Yashil iqtisodiyot resurslarni tejash, chiqindilarni kamaytirish, energiya samaradorligini oshirish va ekologik jihatdan mas'uliyatli investitsiyalarni rag'batlantirishni nazarda tutadi. Turizm sohasida yashil iqtisodiyot yondashuvi mehmonxonalar, transport, ekskursiyalar va boshqa xizmatlarni ekologik standartlarga moslashiga yordam beradi. Shu bilan birga, mahalliy jamoalar turizmdan nafaqat iqtisodiy foyda oladi, balki tabiiy muhitni muhofaza qilish jarayonida faol ishtirok etadi.

Barqaror turizmning ijtimoiy-iqtisodiy foydasi ham katta. Turizm sohasida yaratilgan ish o'rinlari nafaqat bevosita xizmat ko'rsatish sohasida, balki transport, oziq-ovqat ishlab chiqarish, qurilish va qo'shimcha xizmatlar bilan bog'liq boshqa sohalarda ham yaratiladi. Shu sababli, barqaror turizm mahalliy iqtisodiyotning faolligini oshiradi va hududlararo tafovutlarni kamaytiradi. Mahalliy jamoalar turizm orqali daromad manbaiga ega bo'lib, ijtimoiy farovonlikni oshiradi.

Innovatsion yondashuvlar barqaror turizmni amalga oshirishda muhim vosita hisoblanadi. Texnologik yechimlar, mobil ilovalar, onlayn bronlash tizimlari, virtual sayohat imkoniyatlari va ma'lumotlar tahlili sayyohlar ehtiyojlarini aniqlash, xizmat sifatini oshirish va marketing strategiyalarini optimallashtirish imkonini beradi. Shu bilan birga, zamonaviy texnologiyalar ekologik monitoring, chiqindilarni kamaytirish va energiya samaradorligini

oshirishga yordam beradi. Innovatsion yondashuvlar orqali turizm biznesi ekologik va iqtisodiy jihatdan barqaror rivojlanadi.

Barqaror turizm strategiyasining muvaffaqiyati davlat siyosati va investitsiyalar bilan chambarchas bog'liq. Davlat turizm infratuzilmasini rivojlantirish, soliq imtiyozlari berish, investitsiyalarni jalb qilish va ekologik standartlarni tatbiq etish orqali turizmning barqaror rivojlanishini ta'minlaydi. Shu bilan birga, strategik rejalashtirish mahalliy jamoalarning manfaatlarini hisobga olib, ekologik barqarorlik, ijtimoiy qo'llab-quvvatlash va iqtisodiy samaradorlikni uyg'unlashtirishi zarur.

Ekoturizm barqaror turizmning amaliy ko'rinishlaridan biri sifatida ahamiyatga ega. Ekoturizm tabiiy muhit va mahalliy madaniyatni saqlashni, atrof-muhitga minimal ta'sir ko'rsatishni va mahalliy iqtisodiyotga daromad olib kirishni maqsad qiladi. Shu tarzda, ekoturizm barqaror turizmning ekologik, iqtisodiy va ijtimoiy jihatlarini uyg'unlashtiradi. Mahalliy jamoalar ekskursiyalar va tabiatni muhofaza qilish loyihalarida faol ishtirok etadi, bu esa ijtimoiy va iqtisodiy manfaatlarni oshiradi.

Shuningdek, barqaror turizmni rivojlantirish global ekologik barqarorlikka hissa qo'shadi. Iqlim o'zgarishi va tabiiy resurslarning kamayishi turizm sohasida ekologik mas'uliyatni oshirishni talab qiladi. Shu nuqtai nazardan, yashil transport, energiya samarador qurilish, chiqindilarni qayta ishlash va tabiiy hududlarni muhofaza qilish kabi amaliy yechimlar barqaror turizm modelini shakllantiradi. Bu esa turizm faoliyatini atrof-muhitga minimal ta'sir ko'rsatadigan strategiyaga yo'naltiradi.

Xulosa qilib aytganda, barqaror turizm modeli ekologik izlarni kamaytirish, yashil iqtisodiyot tamoyillarini tatbiq etish va mahalliy jamoalarning manfaatlarini hisobga olish orqali ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishga sezilarli hissa qo'shadi. Turizmning iqtisodiy, ijtimoiy va ekologik foydalarini uyg'unlashtirgan strategiyalar barqaror rivojlanish, investitsiyalarni jalb qilish, ish o'rinlarini yaratish va tabiiy muhitni saqlash imkonini beradi. Shu sababli barqaror turizmni rivojlantirish milliy va global miqyosda strategik ahamiyatga ega bo'lgan yo'nalish hisoblanadi.

Barqaror turizm modeli ekologik izlarni kamaytirish, yashil iqtisodiyot tamoyillarini tatbiq etish va mahalliy jamoalarning manfaatlarini hisobga olish orqali ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishga sezilarli hissa qo'shadi. Turizmning iqtisodiy, ijtimoiy va ekologik foydalarini uyg'unlashtirgan strategiyalar barqaror rivojlanish, investitsiyalarni jalb qilish, ish o'rinlarini yaratish va tabiiy muhitni saqlash imkonini beradi. Shu sababli barqaror turizmni rivojlantirish milliy va global miqyosda strategik ahamiyatga ega bo'lgan yo'nalish hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. UNWTO. World Tourism Organization Annual Report, 2023. Madrid: UNWTO.
2. Hall, C.M., & Page, S.J. The Geography of Tourism and Recreation: Environment, Place and Space. 5th Edition. Routledge, 2022.
3. Buhalis, D., & Law, R. Progress in information technology and tourism management. Tourism Management, 2008;29:609–623.
4. Gössling, S., Scott, D., Hall, C.M. Tourism and Water: Interactions, Impacts and Challenges. Channel View Publications, 2015.
5. Sharpley, R., & Telfer, D.J. Tourism and Development: Concepts and Issues. 3rd Edition. Routledge, 2015.
6. World Bank. Tourism for Development: Maximizing the Benefits. Washington DC: World Bank, 2017.
7. Dwyer, L., & Forsyth, P. Economic Impacts of Tourism. In: Tourism Economics. 2nd Edition. Channel View Publications, 2018.
8. European Travel Commission. European Tourism Trends & Prospects, 2023. Brussels: ETC.
9. United Nations Development Programme (UNDP). Tourism and Sustainable Development Goals. New York, 2020.
10. Cooper, C., Fletcher, J., Fyall, A., Gilbert, D., & Wanhill, S. Tourism Principles and Practice. 6th Edition. Pearson, 2018.